

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Албена Керековска, д.м.

Зам.-ректор по учебната дейност

Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“, Варна

Член на Научно жури съгласно Заповед № Р-109-313 от 07.10.2019г. на Ректора на
Медицински университет - Варна

Относно: Конкурс за заемане на академична длъжност „професор“ по специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“ (експертиза на работоспособността), професионално направление 7.1. „Медицина“, област на висшето образование 7. „Здравеопазване и спорт“, за нуждите на Катедра „Хигиена и епидемиология“, факултет „Обществено здравеопазване“, Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна, обявен в ДВ бр. 62/ 06.08.2019г.

Съгласно Заповед № Р-109-313 от 07.10.2019г. на Ректора на МУ- Варна съм включена като вътрешен член на Научното жури, а с решение на първото му заседание, проведено на 21.10.2019г., е определено да изготвя рецензия относно конкурса за академична длъжност „професор“ към МУ - Варна по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“ (експертиза на работоспособността). Конкурсът е обявен в ДВ бр.62/06.08.2019г. и е съобразен със Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на МУ – Варна. Спазени са всички процедурни изисквания, свързани с обявяване на конкурса, срока за подаване на документи и избора на Научно жури.

В обявения конкурс участва един кандидат – доц. д-р Параскева Манчева Драганова, д.м.н. Кандидатът е представил прецизно всички необходими документи за участие в конкурса.

1. Кариерен профил на кандидата

Доц. д-р Параскева Манчева, д.м.н. е дипломиран магистър по медицина от 1989г. След дипломирането си започва работа като ординатор в Отделението по вътрешни болести на Районна болница - Каварна, където работи в продължение на десет години. По това време придобива специалност по Вътрешни болести (1994г.) и по Физикална и рехабилитационна медицина (1999г.). През 1999г. след спечелен конкурс започва работа като асистент в МУ - Варна в Катедрата по Обща медицина. През 2001г. д-р Параскева Манчева придобива специалност по Обща медицина (2001г.) и започва експертната си работа като лекар-член на Обща ТЕЛК по Вътрешни болести, където работи в продължение на шест години. Медицинско-правните проблеми на хората с инвалидност провокират интереса ѝ към правото, което изучава като студент във ВСУ „Черноризец Храбър“. Дипломира се като магистър по

право през 2014г. и придобива юридическа правоспособност към Министерството на правосъдието през 2015г.

През 2014г. след защита на дисертационен труд „Правно съзнание за легализиране на евтаназията и качество на живот при полиморбидни пациенти с трайно намалена работоспособност“ кандидатът придобива ОНС „Доктор“ и същата година заема академичната длъжност „Доцент“. Ръководи УС „Рехабилитатор“ от 2014г., Университетския център по източна медицина на МУ - Варна от 2017 г. През 2018 г. след успешна защита на дисертационен труд „Медикосоциални проблеми на инвалидността в системата на медицинската експертиза“ придобива НС „Доктор на науките“ по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“.

Завършила е различни курсове за следдипломна квалификация: абдоминална ултразвукова диагностика (1993г.), ехокардиография (1993г.), позитивна психотерапия (1999г.), семейно планиране (2000г.), депресия и тревожност (2008г.), аюрведа (2018г.), традиционна китайска медицина и акупунктура (2018г.), онкорехабилитация (2019г.). През 2019г. преминава обучение по проект „Експертиза на работоспособността“, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, 2014-2020, за прилагане на ICF (Международна класификация на функционирането, уврежданията и здравето) сред специалистите от здравната и социалната системи, с участието на експерти от СЗО.

Преподавателският ѝ опит включва работа над 20 години с общопрактикуващи лекари, рехабилитатори и кинезитерапевти, студенти по медицина, здравен мениджмънт и магистри по специалността „Опазване и контрол на общественото здраве“. Като международно сертифициран учител по източна медицина преподава акупунктура и традиционна китайска медицина в курсове по следдипломна квалификация на МУ - Варна.

Доц. Манчева е член на Колежанския съвет на Медицински колеж – Варна. Участва в изпълнението на общо пет образователни и изследователски проекта, два от които международни. Владее и използва английски и руски езици.

Професионалното развитие на доц. Параскева Манчева, съчетаващо практическа лекарска работа, експертен опит като лекар-член на ТЕЛК, участие в екипите за съдебно-медицинска експертиза като вещо лице, изследователската работа в полето на полиморбидността и юридическата компетентност са сериозна заявка за участието ѝ в конкурса и гаранция за практическата приложимост на творческите идеи от приносните направления.

2. Научно-изследователска и научно-приложна дейност

Приложените за участие в конкурса публикации и справки доказват висока научна продуктивност на кандидата, качество и разпознаваемост на научната продукция. Научната дейност на доц. Параскева Манчева е оценена на базата на реални публикации, като пълният списък на научните разработки съдържа общо 61 заглавия. На вниманието на Научното жури са представени 43 научни публикации, от които 29 броя - по справка за изпълнение на минимални изисквания за заемане на АД „Професор“ и 14 броя - извън

доказателствения материал за изпълнение на минималните изисквания за заемане на длъжността.

Представените научни трудове са групирани в две части:

1. Включени в справка по образец, доказваща изпълнение на минималните изисквания за заемане на академична длъжност „професор“, съгласно ЗРАСРБ от 2018 г.:
 - Критерий А. Показател 1: Дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ – 1 брой;
 - Критерий Б. Показател 2: Дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките“ – 1 брой;
 - Критерий В. Показател 3: Публикуван хабилитационен труд – монография – 1 брой;
 - Критерий Г. Показател 7: Публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – 1 брой;
 - Критерий Г. Показател 8: Публикации в списания с научно рецензиране, нереперирани в световноизвестни бази данни с научна информация – 25 броя;
 - Критерий Г. Показател 9: Публикувана глава от колективна монография – 1 брой;
 - Критерий Е. Показател 20: Публикуван университетски учебник – 1 брой.
2. Извън участващите в доказателствения материал за покриване на минималните изисквания за заемане на академична длъжност „професор“:
 - Публикации, свързани с дисертационния труд за ОНС „доктор“ – 5 броя;
 - Публикации, свързани с дисертационния труд за НС „доктор на науките“ – 11 броя;
 - Пълнотекстови публикации в чужди научни списания – 4 броя;
 - Пълнотекстови публикации в български научни списания – 10 броя.

Всички пълнотекстови публикации след придобиване на академичната длъжност „доцент“ са коректно описани и приложени в пълен обем в електронен формат към материалите за конкурса. Доказан е висок личен принос в научните трудове на кандидатката, която е самостоятелен автор на 12 от представените реални публикации в списания (28%); първи автор е в 9 публикации (21%); втори автор - в 15 разработки (35%), трети и последващ автор – в 7 публикации (16%).

Научното творчество на кандидатката е с фокус хронично болния човек с инвалидност, който търси изход от своята уязвимост, движейки се по етажите на здравната система и на медицинската експертиза. За това допринася професионалния ѝ път – клиничен опит по вътрешни болести, надграден с експертна работа в ТЕЛК, по физикална и рехабилитационна медицина, както и по обща медицина като асистент-преподавател. Правната ѝ компетенция обогатява подхода към полиморбидния пациент с инвалидност при търсене на решение на основните проблеми - необходимост от рехабилитация след експертното решение на ТЕЛК и възможности за социална интеграция и връщане на пазара на труда. Неразкритите възможности за промяната в качеството на живот от една страна и собствения практически клиничен опит на кандидатката – от друга, извеждат възможностите за коопериране на конвенционалните и неконвенционалните (източни) методи при хронично болния човек.

Всичко това рефлектира върху медицинското образование и подготовката на специалисти, които трябва да придобият специфична компетентност за участие при разрешаване на комплексния проблем на хроничноболния човек с инвалидност.

Основните тематични направления на научно-изследователската дейност на кандидатката обединяват постиженията на цялостния ѝ творчески и професионален път, с център хроничноболния човек с инвалидност, и се систематизират по следния начин:

1. Медико-социални и правни проблеми на хората с инвалидност в системата на медицинската експертиза, здравната и социалната системи;
2. Изследване на правното съзнание за евтаназия при пациенти с инвалидност от системата на медицинската експертиза;
3. Организация на системата на медицинската експертиза на работоспособността;
4. Усъвършенстване на студентското обучение (рехабилитация, кинезитерапия и ерготерапия) с насоченост към комплексната рехабилитация на хронично болния човек и връщане на неговата работоспособност;
5. Възможности за въвеждане на източната медицина като допълваща терапия при пациенти с хронични инвалидизиращи заболявания.

Научните приноси са с преобладаващо оригинален характер – с теоретико-познавателно, методологично и практико-приложно значение.

В първото тематично направление е проследен нормативноопределеният път на пациента от общопрактикуващия лекар до ТЕЛК и е изведена ролята на експертното решение за реализиране на правата на хората с инвалидност. Формулирани са трудностите и са представени възможностите за оптимизиране на процедурата в условията на действащото законодателство. Изследвано е мнението на пациентите с инвалидност за функционирането на системата на медицинската експертиза и е установена липсата на позитивна промяна в положението и качеството на живот след ТЕЛК-решението. Изведени са подценената роля на рехабилитацията и отсъствието на трудово-професионалната функция на ТЕЛК. Изследвани са причините за неадекватната социална интеграция на хората с инвалидност с експертно решение от ТЕЛК и са изведени насоки за подобряване на достъпа и реализацията на правата им в условията на действащото законодателство. Обоснована е потребността от нова Наредба за медицинската експертиза и е направено предложение до Народното събрание за законодателни промени в посока обединение на медицинската и социалната оценка на инвалидността, сформирание на специализирана Детска експертна лекарска комисия и насочване към ТЕЛК само на работещи лица.

Изследванията от второто тематично направление са оригинални по своето съдържание и методология. Проведено е първото комплексно проучване за евтаназия сред уязвима група от обществото - полиморбидни инвалиди с ниско качество на живот. Резултатите допринасят за теоретично обогатяване на понятията „евтаназия“, „правно съзнание“ и „качество на живот на полиморбидни пациенти“, посредством тяхното взаимоотношване. Оригинален методологичен принос с практико-приложна значимост е разработването и внедряването на първия у нас инструментариум за изследване на правното съзнание за евтаназия. Получените

результати насочват към „качеството на живот“ като определяща правното съзнание категория по отношение в дебата „за“ или „против“ легализиране на евтаназията при хронично полиморбидно инвалидизирани пациенти. Изтъкната е необходимостта от насоченост на здравната и социалната системи към решаване на проблемите на хроничноболните инвалидизирани пациенти с влошено качество на живот, преди да се обсъждат законодателни промени по въпросите на евтаназията

Многогранната и допълваща се квалификация на кандидатката ѝ дава възможност да се насочи и реализира научните изследвания, включени в тематиката на третото научно направление. За първи път у нас в пълнота е анализирано състоянието на системата на медицинската експертиза на работоспособността, изведени са основните ѝ недостатъци и са анализирани официалните концепции за реструктуриране на ТЕЛК. На базата на проучване на мнението на експерти от заинтересованите институции са разкрити неблагоприятните последици от разделението на медицинската от социалната оценка, формулирана е необходимостта от обединена медико-социална оценка на инвалидността, разделяне на потоците на работещи, пенсионери и деца и единен йерархичен контрол. Оригинален принос с приложна значимост е разработеният концептуален модел на комплексна медико-социална оценка на работоспособността, адаптирана към европейския опит, в който са заложени нова йерархична структура на системата, комплексна и едноактна медико-социална експертиза, съвременна и адекватна социална интеграция. Разработеният концептуален модел може да гарантира увеличаване на броя на хората с инвалидност с постигната комплексна рехабилитация, връщане на работоспособността или насочване към преквалификация, съобразно запазените възможности за труд.

Изследванията от четвъртото тематично направление са насочени към усъвършенстване на студентското обучение в посока комплексната рехабилитация на хроничноболния човек и връщане на неговата работоспособност. Проучванията обхващат както нагласите, отношението, потребностите и удовлетворението от учебния процес и реализацията на пазара на труда сред студентите-рехабилитатори, така и удовлетвореността на потребителите (пациенти) от работата на рехабилитаторите и кинезитерапевтите. Въз основа на резултатите от проучванията са предложени промени за адаптиране на учебните програми като съдържание, форма и методи на преподаване, за издигане качество на медицинското образование, подпомагане на комплексната оценка на учебния процес с акцент към проблемите на рехабилитацията на хората с увреждания и връщане на тяхната способност за квалифициран труд.

Изследванията в петото научно направление са иновативни по тематика и с практико-приложен характер. Приложението на източната медицина у нас и възможностите за въвеждането ѝ като допълваща терапия при пациенти с хронични инвалидизиращи заболявания са неизследвани и изключително новаторски в български контекст. Изтъкнати са предимствата на съчетаване на неконвенционалните методи с конвенционалната медицина, за подобряване на качеството на живот при инвалидизирания хронично полиморбидно болен човек.

Приемам научните приноси, посочени систематизирано в справката на кандидата. Те са коректно определени, отграничени по тематични направления и добре обосновани в приложените научни трудове. Методологията на научните изследвания включва разработване на оригинални инструменти и гарантира надеждност на получените резултати.

Като обобщаващи характеристики на научните трудове подчертавам актуалността на разглежданата тематика, прецизното изпълнение, приносния характер и потенциал за практическа приложимост на резултатите. Впечатляват дълбочината, аналитичността, всеобхватността и систематичният подход на автора при изследване на проблемите.

Представени са доказателства за високо качество на публикациите и отражението им в българската научна литература. Справката на МУ – Варна извежда 41 цитирания, след приспадане на цитиранията, участвали в предишни процедури. От тях три са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томовете, две са в монографии и колективни томовете с научно рецензиране, а тридесет и шест - в нереперирани списания с научно рецензиране.

Доц. Параскева Манчева е научен ръководител на четирима докторанти, от които трима успешно защитили и един – зачислен през 2018 година.

Участва като член на научни журита за придобиване на ОНС „Доктор“, НС „Доктор на науките“ и академична длъжност „доцент“.

Рецензент е на статии в научното списание *Scripra Scientifica Salutis Publicae*.

3. Учебно-преподавателска дейност

Доц. Манчева има 20-годишен преподавателски опит. Учебната ѝ натовареност е достатъчна по обем, като през последните четири години надхвърля значително изискуемия норматив за преподавателска заетост.

Учебно-преподавателската дейност на кандидатката е в сферата на нейната интердисциплинарна подготовка и научни интереси по обща медицина, вътрешни болести, физикална и рехабилитационна медицина и юридическа компетентност. Дългогодишният ѝ преподавателски опит включва тематика, която показва широката компетентност на доц. Манчева и се събира в допирната точка на медико-социалните проблеми на хората с инвалидност, свързани с функционирането на системата на медицинската експертиза на работоспособността.

Кандидатката участва активно в преподаването на специализанти и студенти от различни специалности, като води лекционни курсове и практическо обучение по дисциплините: експертиза на трудоспособността; трудово и осигурително право; обща медицина; кинезитерапия; рехабилитация на инвалидността и ерготерапия за връщане на работоспособността, както и източна медицина (акупунктура, традиционна китайска медицина).

Участието ѝ в проект „Експертиза на работоспособността“, финансиран по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, 2014-2020, за прилагане на ICF (Международна класификация на функционирането, уврежданията и здравето) на СЗО е гаранция за

готовността на доц. Параскева Манчева да развие ново направление в учебно-преподавателската дейност на МУ-Варна, а именно – експертиза на работоспособността.

Доц. Манчева е автор на първия у нас учебник по Експертиза на работоспособността – наременно и необходимо ръководство за студенти, специализанти и практикуващи лекари.

Участва в Държавни изпитни комисии за специалност в системата на здравеопазването по Обща медицина и Физикална и рехабилитационна медицина.

Член е на Програмните съвети на специалностите „Рехабилитатор“ (ОКС професионален бакалавър“) и „Рехабилитация, морелечение, уелнес и СПА“ (ОКС „магистър“). Участва в разработката и актуализацията на учебни планове и програми за специалностите „Рехабилитатор“, „Рехабилитация, морелечение, уелнес и СПА“ и „Акушерка“.

4. Експертна дейност

Високата квалификация на доц. Манчева допринася за експертната ѝ дейност като:

- експерт по Вътрешни болести в Обща ТЕЛК;
- вещо лице (вътрешни болести, обща медицина, физикална и рехабилитационна медицина) в съдебно-медицински експертизи;
- член на експертната група за акредитация на специалностите „Кинезитерапия“, „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“, „Здравен мениджмънт“;
- член на Комисията по етика на научните изследвания на МУ – Варна;
- член на Университетска комисия за институционална и програмна акредитация;
- член на Комисия за разработване на кредитна система за оценяване на продължителното обучение на лекарите.

5. Съответствие с изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“

Представената справка показва, че доц. Манчева покрива и в някои групи показатели многократно надвишава изискванията за заемане на академичната длъжност „професор“, съгласно Правилника за развитие на академичния състав на МУ – Варна (Таблица 1.)

Таблица 1. Съответствие с изискванията на МУ – Варна за заемане на АД „професор“

Групи показатели	Съдържание	Изискуем брой точки	Брой точки на база представени доказателства
А	Показател 1: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен "доктор"	50	50
Б	Показател 2: Дисертационен труд за присъждане на научна степен "доктор на науките"	-	100

В	Показатели 3 или 4: Хабилизационен труд / монография, представена във връзка с процедура за хабилизациране	100	100
Г	Сума от показателите от 5 до 9	200	490
Д	Сума от показателите от 10 до 12	100	240
Е	Сума от показателите от 13 до края	100	370

6. Лични впечатления от кандидата

Познавам доц. Манчева като научен ръководител на дисертационния ѝ труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, както и от съвместната ни работа в Комисията по етика на научните изследвания към МУ – Варна.

Тя е ерудиран и висококвалифициран професионалист – с разностранна и допълваща се квалификация, утвърден експерт, уважаван колега, съвременен преподавател и изследовател с модерно мислене и висок потенциал.

Личните ми впечатления я характеризират като интелигентна, амбициозна, последователна и целеустремена, отговорна, работоспособна и високопродуктивна.

Заклучение

Кандидатът за участие в настоящия конкурс напълно покрива изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на Медицински университет – Варна за заемане на академичната длъжност „Професор“.

Цялостната оценка на професионалното развитие, учебно-преподавателската активност, значимите научните изяви и принос, изграденият авторитет, организационният и експертен опит на кандидата ми дават основание да дам положително становище и убедено да предложа на членовете на Научното жури да гласуват доц. д-р Параскева Манчева Драганова, д.м.н. **да заеме академичната длъжност „професор“** по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“ (експертиза на работоспособността), професионално направление 7.1. Медицина, област на висшето образование, 7. Здравеопазване и спорт, за нуждите на Катедра „Хигиена и епидемиология“, Факултет „Обществено здравеопазване“, Медицински университет „Проф. д-р Параскева Стоянов“, Варна.

04.11.2019г.
гр. Варна

Рецензент:
Проф. д-р Албена Керековска, д.м.